

Scientific journal
PHYSICAL AND MATHEMATICAL EDUCATION
 Has been issued since 2013.

ISSN 2413-158X (online)
 ISSN 2413-1571 (print)

Науковий журнал
ФІЗИКО-МАТЕМАТИЧНА ОСВІТА
 Видається з 2013.

<http://fmo-journal.fizmatsspu.sumy.ua/>

Дегтярьова Н.В. Застосування есе з метою розвитку комунікативної компетентності майбутніх учителів інформатики // Фізико-математична освіта : науковий журнал. – 2017. – Випуск 2(12). – С. 57-60.

Dehtiarova Nelia. Using Essay For Development Of Communicative Competence Of Future Teachers Of Computer Science // Physical and Mathematical Education : scientific journal. – 2017. – Issue 2(12). – P. 57-60.

УДК 372.8:004

Н.В. Дегтярьова

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка, Україна
 degtyarevanv@fizmatsspu.sumy.ua

ЗАСТОСУВАННЯ ЕСЕ З МЕТОЮ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНФОРМАТИКИ

Анотація. У статті розглянуто місце комунікативних компетентностей у системі компетентностей особи. Акцентовано увагу на необхідність формування навичок спілкування у учнів з огляду на переважно практичну їх роботу на уроках інформатики. Наголошується на формуванні комунікативних компетентностей учителя інформатики як особи, що працює з різними учасниками навчального процесу. Обґрунтовано використання есе на заняттях з метою формування окремих компонентів комунікативних компетентностей студентів. Наведено приклади тем для створення есе. Проаналізовано позитивні моменти та помилки, що були виявлені при застосуванні такої форми роботи на заняттях з лабораторного практикуму з інформатики. Розглянуто вимоги та види есе, що доцільно застосовувати на заняттях з майбутніми учителями інформатики. Відмічено, що доцільно на основі створених есе на певну проблему спонукати студентів до дискусії, де формуються такі якості особи, як толерантність, лояльність, критичність, уміння сприймати критику, уміння вести дискусію тощо.

Ключові слова: есе, комунікативна компетентність, лабораторний практикум, виховання, вчитель інформатики, інформаційні технології, особистість учня.

Постановка проблеми. У сучасній школі відбуваються зміни зорієнтовані на розвиток та виховання самостійних, комунікабельних членів суспільства. Набуття знань, умінь та накопичення досвіду в будь-якій діяльності є важливим та необхідним підґрунтям для досягнення успіху в професійному та соціальному житті людини. Уміння аналізувати, оцінювати досягнення національної та світової культури, виховувати у собі загальнолюдські цінності, передбачати наслідки власних або спільних дій також є необхідними компонентами становлення особистості учня та студента. Вчитель будь-якої дисципліни має спрямовувати педагогічну діяльність на формування перерахованих вище якостей у школяра, навчити толерантності та самовдосконаленню.

Інформатика як шкільна дисципліна передбачає більше практичної діяльності, ніж спілкування з учнями. Уміння формулювати свою думку, аналізувати, аргументовано описувати власний шлях розв'язання навчальної задачі відпрацьовується при захисті практичної роботи. Учень говорить на конкретно визначену тему: як виконав завдання, які функції застосовано, що отримано, як інтерпретувати результати. При цьому досить часто відбувається такий звіт за певним шаблоном. Учитель швидко опитує, щоб отримати уявлення про самостійність та активність всіх учнів за обмежений урок час, з'ясує чи зрозумілими були виконані завдання. У результаті такої систематичної роботи учень звикає будувати відповідь по звичному плану. У випадку, коли виникає ситуація, де треба виявити уміння сформулювати думку не за шаблоном, вагома частина учнів відчувають труднощі. Тому важливо розвивати комунікативні навички школярів з різних питань.

Аналіз актуальних досліджень. Комунікативну компетентність відносять як до ключових, так і до професійних компетентностей особи. Експерти Ради Європи відносять до ключових компетентностей ставлення, цінності, знання та навички [9; 11]. При цьому готовність та здатність сприймати та реагувати на

індивідуальні та соціальні потреби також є результатом сформованих компетентностей. Попри велику кількість наукових досліджень та дискусій щодо питання ключових компетентностей єдиного визначення даного поняття, як і єдиної структури компетентностей не прийнято [10;12]. У своєму дослідженні Є.М. Санченко акцентує увагу на те, що сформовані ключові компетентності надають можливість людині ефективно функціонувати у соціальних сферах, робити внесок у «розвиток якості суспільства та особистісного успіху» [9]. У більшості дослідників до ключових компетентностей включають соціальні навички, навички спілкування та загальну культуру [3;4;6;8]. З огляду на вищезазначене маємо підстави стверджувати, що формування комунікативних компетентностей, а саме готовність та здатність до соціальної активності є актуальним напрямом дослідження на даний час. Це підтверджується і увагою дослідників щодо різних аспектів даної проблеми. Підготовкою майбутнього учителя в контексті комунікативної діяльності переймалися А. Бойко, А. Бодальов, Н. Волкова, С. Гончаренко, В. Сухомлинський, О. Федій та ін. Досліджували поняття, структуру педагогічної комунікативності майбутнього вчителя Н. Бібік, Т. Голанд, Т. Гоффманн, М. Лазарева, С. Петрушин, О.Савченко та ін.

Комунікативну компетентність педагога означають у цілому у контексті уміння, здатності та готовності спілкуватися з різними суб'єктами навчального процесу. Так, Н. Ашиток у своєму дослідженні зазначає, що саме здатність до ефективної комунікативної взаємодії у межах професійної діяльності визначається як комунікативна компетентність. При цьому учитель має уміти усвідомлювати потреби співрозмовника, намагатися зрозуміти його психологічний стан [1, с.11].

Інший аспект комунікативної компетентності учителя розглядає у своїй роботі Н.М. Самборська Розглядаючи зв'язок між ключовими компетентностями та комунікаціями особистості, дослідник підводить до висновку, що комунікативність має міждисциплінарний характер [8, с.128].

Метою статті є обґрунтувати доцільність застосування есе в процесі формування комунікативної компетентності майбутнього учителя інформатики.

Виклад основного матеріалу. Вчитель інформатики користується авторитетом у багатьох учнів. Тому спілкування з учителем саме інформатики відбувається на теми застосування, впровадження інформаційних технологій, їх можливий майбутній розвиток. Цьому присвячено велика кількість публікацій, новин, телевізійних фільмів, постів у соціальних мережах тощо. Отже, вчитель інформатики повинен не тільки бути у курсі останніх новинок, але й уміти організувати окрему ситуацію або систематичну діяльність, у яких учень буде брати участь і розвивати соціальні навички, окремі компоненти комунікативних компетентностей. Для цього треба у свій час навчити учителя.

З цією метою на заняттях лабораторного практикуму зі спеціальності майбутнім учителям інформатики пропонується скласти есе. Студенти отримують тему, на яку необхідно створити невеликий за обсягом твір-міркування. В такому творі не передбачається розкриття теми, а лише власне ставлення, аналіз певної ситуації, емоційне сприйняття, висновок. Після певної підготовки студенти висловлюють власну думку, діляться своїми враженнями та на основі цього викладач може розвинути дискусію з кожного питання.

В дослідженнях, що стосуються застосування есе з метою формування комунікативних компетентностей особи, сформульовані вимоги до структури та змісту такої роботи. Рекомендовано наголошувати, що виявлення особистості автора, його роздуми, світогляд, думки, почуття повинні бути основними при написанні есе [2;5;7]. Послідовність викладу, стиль, аналогії чи асоціації є авторськими і не мають оцінюватися у відповідності правильно чи неправильно. Таким чином студенти мають уміти виконувати те, чому будуть навчати учнів.

У наукових дослідженнях розглядаються неформальні (літературні) та формальні есе. В контексті нашого дослідження розглянемо види формальних есе [2;7]:

- критичне (огляд);
- літературно-критичне;
- дослідницьке;
- інформативне.

Теми для створення есе пропонувалися у своїй більшості критичного спрямування. Необхідно було оцінити та проаналізувати існуючі інформаційні технології, їх застосування та передбачити можливі наслідки впровадження в повсякденне життя пересічної людини. Наведемо приклади завдань.

1. Висловити своє ставлення щодо змісту книги Торвальда Лінуса «JustforFun».
2. Знайти матеріал щодо трьох-п'яти останніх новинок у пристроях (приклад: 3-d принтер та ін.), опрацювати знайдений матеріал та описати власне відношення щодо необхідності, популярності таких пристроїв.
3. Знайти матеріал щодо трьох-п'яти останніх новинок у програмному забезпеченні (приклад: програми для архітектурних побудов тощо), опрацювати знайдений матеріал та описати власне відношення щодо необхідності, популярності таких програм.

4. Прочитати книгу Стівена Хокінга «Краткая история времени». Висловити думку щодо можливості та необхідності популяризації науки. На якому етапі знаходиться популяризація наук інформатики та кібернетики?
5. Висловити думку щодо змісту художніх фільмів «Нерв» (2016 року), «Пробудження» (2016 року) з точки зору використання інформаційних технологій у можливому майбутньому та їх наслідків.

Теми повідомляються студентам заздалегідь і на знаходження матеріалу чи ознайомлення зі змістом книги надається час протягом 2-3 місяців. Формулювання есе вимагає від його автора правильного володіння термінами та поняттями, вільного володіння мовою, уміння аргументувати, висловлювати власне судження [13].

Особливості виконання такої роботи полягають у тому, що студенти як майбутні учителі інформатики мають бути у курсі основних новинок, якими цікавляться учні. Також це сприяє розширенню кругозору особи. Кожна з таких тем є дискусійною, тому від 3 до 5 студентів готували один з варіантів. І окрім уміння створювати есе відпрацьовувалися і уміння вести дискусію. Також позитивним моментом є формування уміння висловлювати власне ставлення щодо певної події, об'єкту, властивості. Таке уміння, а частіше бажання, притаманне не усім, що виявлялося у намаганні студентів переказати зміст книги, фільму замість того, щоб проаналізувати отримані відомості, висловити власне ставлення. Проте знаходження критики, заготовок до того чи іншого художнього твору є корисним з точки зору формування комунікативних навичок, а захист виконаної роботи у аудиторії ставило студента перед проблемою включитися у роботу запропоновану викладачем.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виважене застосування різних методів та форм навчання сприяє ефективному та свідомому навчанню студентів та учнів. Формування предметних інформатичних компетентностей відбувається при виконанні роботи, що стосується теоретичного опанування основ інформатики та практичного застосування інформаційних технологій. Формування професійних компетентностей майбутнього учителя інформатики здійснюється при залученні його до педагогічних ситуацій, можливих на уроках та у позаурочний час. А оскільки інформатика на даний час є досить популярною шкільною дисципліною, то і вчитель інформатики має бути готовим до уваги учнів, їх батьків, колег. Комунікативна компетентність є важливою складовою професійних компетентностей учителя. Тому і формування її окремих компонентів є важливою складовою навчання майбутніх учителів інформатики. Особливості діагностування сформованих окремих компонентів комунікативних компетентностей та критерії їх оцінювання може бути подальшим напрямом дослідження даної теми.

Список використаних джерел

1. Ашиток Н. Комунікативна компетентність педагога: структура, етапи формування / Н. Ашиток // Молодь і ринок №6 (125). – 2015. – С. 10-13.
2. Балаклицький М.А. Есе як художньо-публіцистичний жанр / М.А. Балаклицький // Х 12 Методичні матеріали для студентів зі спеціальності «Журналістика». – Х.: ХНУ імені В.Н.Каразіна, 2007. – 74 с.
3. Єщенко Ю. Ф. Комунікативна компетентність як складова професійної компетентності викладача вищого навчального закладу [Електронний ресурс] / Ю. Ф. Єщенко // Педагогічні науки : Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України 2/2010. – Режим доступу: file:///C:/Users/admin/Downloads/Vnadps_2010_2_11.pdf.
4. Когут І. В. Формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності майбутнього вчителя : дис... канд. пед. наук / І.В. Когут. – Полтава, 2015. – 250 с.
5. Купрій Т. Г. Есе як інноваційний метод оцінювання навчальних досягнень державних службовців під час підвищення кваліфікації / Т.Г. Купрій // Дослідження молодих учених у контексті розвитку сучасної науки. Матеріали III щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції. – С. 258-264.
6. Любчак Л.В. Формування комунікативної компетентності майбутнього педагога у процесі вивчення курсу «Основи педагогічної майстерності» / Л.В. Любчак // Витоки педагогічної майстерності. Збірник наукових праць. – Полтава, 2011. – С 159-165.
7. Садикова Л. Загальна характеристика жанру есе / Л. Садикова // Нариси досліджень у галузі гум. наук в педвузі. Зб. праць. – Горлівка: ГДПІІМ, 1997. – С. 392–396.
8. Самборська Н.М. Комунікативна компетентність у структурі професійної компетентності майбутнього фахівця / Н.М. Самборська // Педагогічні науки. – Вип. 1 (83). – С. 126-131.
9. Санченко Є. М. Поняття ключових компетенцій у змісті освіти зарубіжних країн: постановка проблеми / Є.М. Санченко // Науковий вісник Донбасу. – 2010. – № 3. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2010_3_7.
10. Филатова Е.В. Коммуникативная компетентность педагога: сущность и структура [Электронный ресурс] / Е.В. Филатова. – Режим доступа: http://md.islu.ru/sites/md.islu.ru/files/rar/statya2_filatova.pdf.
11. Ципоруха О. Теорія есе: європейські та американські концепти / О. Ципоруха // Мандрівець. – 2000. – № 5-6. – С. 58–62.

12. Шолом Г.І. Використання інноваційних методів навчання на уроках інформатики / Г.І. Шолом // Комп'ютер у школі та сім'ї. – №5. – 2011. – С. 11-13.
13. Як написати успішне есе: метод. реком. до написання есе [Електронний ресурс]/ укл. К. С. Шендеровський; Ін-т масової комунікації при КНУ ім. Т. Шевченка. – Режим доступу : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=book.index&book=46>.

References

1. Ashytok N. Communicative competence teacher: structure, stages of formation / N. Ashytok // Youth and market #6 (125) – 2015. – S. 10-13.
2. Balaklyts'kyu M.A. Essay both artistic and journalistic genre / M.A. Balaklyts'kyu // Kh 12 Teaching materials for students in specialty "Journalism" – Kh.: KhNU imeni V.N.Karazina, 2007. – 74 s.
3. Yeshchenko Yu. F. Communicative competence as a component of teacher professional competence institution of higher education [Electronic resource] / Yu. F. Yeshchenko // Teaching Science: Journal of the National Academy of State Border Service of Ukraine 2/2010. – Rezhym dostupu: file:///C:/Users/admin/Downloads/Vnadps_2010_2_11.pdf.
4. Kohut I. V. Formation of professional pedagogical communicative competence of the future teacher: Dis ... Cand. ped. Science / I.V. Kohut. – Poltava, 2015. – 250 c.
5. Kupriy T. H. The essay as an innovative method for evaluating educational achievements of civil servants during training / T.H. Kupriy // Studies of young scientists in the context of modern materials science Third Annual All-Ukrainian Scientific Conference. – S. 258-264.
6. Lyubchak L.V. Formation of communicative competence of future teachers in the study course "Basics of pedagogical skills" / L.V. Lyubchak // The origins of pedagogical skills. Collected Works. - Poltava, 2011. – P. 159-165.
7. Sadykova L. Overview of the essay genre / L. Sadykova // Outlines research in rubber. Science in Technicalities. Coll. papers. – Horlivka: HDPIIM, 1997. – S. 392–396.
8. Sambors'ka N.M. Communicative competence in the structure of professional competence of future specialist / N.M. Sambors'ka // Teaching Science.- Vyp. 1 (83). – S. 126-131.
9. Sanchenko Ye. M. The concept of core competency in the content of education abroad: problem / Ye.M. Sanchenko // Scientific Bulletin of Donbas. – 2010. – # 3. – Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvd_2010_3_7.
10. Filatova E.V. Communicative competence of the teacher: essence and structure [Electronic resource] / E.V. Filatova. – Rezhym dostupa: http://md.islu.ru/sites/md.islu.ru/files/rar/statya2_filatova.pdf.
11. Tsyporukha O. Theory Essay: European and American concepts / O. Tsyporukha // Mandrivets. – 2000. – № 5-6. – P. 58–62.
12. Sholom H.I. innovative teaching methods in science lessons / H.I. Sholom // Computer for School and Family. – № 5. – 2011. – P. 11-13.
13. Write A Successful Essay: method. Recom. writing essays [Electronic resource] / uкл. K. S. Shenderovs'kyi; Institute of Mass Communication at KNU. Shevchenko. – Rezhym dostupu : <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=book.index&book=46>

USING ESSAY FOR DEVELOPMENT OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF COMPUTER SCIENCE

Nelia Dehtiarova

Makarenko Sumy State Pedagogical University, Ukraine

Abstract. *The article considers the place of communicative competence in the system of competences of the person. Attention is accented on the necessity of formation of communication skills of students mainly considering their practical work in science lessons. It is noted the formation of communicative competence of the teacher as the person working with the various stakeholders of the educational process. It justifies the use of essays in the classroom with the purpose of developing separate components of communicative competence of students. Examples of topics for creating essay. Analyzed the positive aspects and errors that were detected when applying this form of work in the classroom laboratory course in computer science. The requirements and types of essay, it is advisable to use in the classroom with future teachers of Informatics. Noted that it is appropriate based on the essay on a particular problem to encourage students to debate, which formed such qualities as tolerance, loyalty, criticality, ability to accept criticism, the ability to debate, etc.*

Key words: *essay, communicative competence, laboratory practice, education, science teacher, information technology, individual student.*